

—Si Fred ang lalong kahanga-hangang lalaki na aking nákilala. Kasama siyá ni Carding kagabi. Naku, ang kisig niyá! Mataás, maputi at magandang lalaki. Bughaw ang kanyang mga matang magandang-maganda kung itingin. Malamig ang kanyang matamis na tinig. At kung magsalita ng ingles—malinis na malinis. Maniwala ka sa akin...

Papkit-pikit pa si Gloria samantalang nagbabalita sa akin. Hindi ako gumawa ng anumang pagkukuro. Hindi ako pinapansin ay nagpatuloy siya:

—Hayaán mo't pupunta kami sa inyo māmayang gabi.

—Ha? Māmayang gabi? Hindi ba nagagalit si Carding?—Takang-taka ako sa nangyari. Si Gloria ay bata pa, bago pa lamang tumutuntong sa kanyang ikalabimpitong taon. Sa buong nayon ay nalalamang magkatipan sila ni Carding.

—Ano ba ang pakialam niya sa akin?—Nangunot ang noo ni Gloria.—Ba, hindi na panahon ngayon ng ating mga ninuno—kapag may katipan ay hindi na makasama sa ibang lalaki...

—May sayawan mamaya, hindi ba? Daanan mo ako. Tila dádaán din si Carding—ang patapos ko at sinabi ko sa kanyang kailangan ako ng isang pasyente.

Kami ni Gloria ay magkalapit-bahay at malimit na ako ang pinakiusapan ng ama upang sumama sa mga lakad niya. Nang bumalik ang mga amerikano ay ginawang pagamutan ang paaralang-bayan at lahat kaming nag-nagtuturo ay naglingkod doon.

Unang dumating si Carding sa bahay.

—Ate—aniyá—tila masama ang hihip ng hangin ngayon.—Mapapansin ang kalungkutan sa mukha ng binata.—Nabalitaan mo bang ang mga babai dito sa atin ay naisasama na ng mga GI kung saan ibig dalhin? Pati si Glor...

Nakadama ako ng pagkahabag kay Carding. Ang pag-iibigan ng dalawa ay nagsimula pa sa kamusmusan at sa pagdaraan ng mga taon ay lalong tumátamis. Dináramdám ko rin kung máuwi sa pagkabigo ang inalagaán nilang mga pangarap.

Nang tumahol ang aming aso sa may tarangkahan ay natiyak ko nang ang dumating ay si Gloria. Dinampot ko ang flashlight at ako'y tumungo sa balkon upang tanglawán ang dáraanan ni Gloria. Nákit kong isang kawal

NALAGAS NA TALULOT

amerikano ang may hawak sa bising kay Fred. Nakita mo ngayon ano ang ginawa?

—Tuloy, tuloy kayo—aniko sa Naupo ako sa silyang katapat ng upuan ni Carding.

—Nápakabata kasi si Gloria upang makisalamuha sa lipunan. Kung masasabi ko nga lamang sa kanyang ama...

Si Don Jose ang alkalde ng aming nayon at ang ama ni Carding na kapatid na bunso ng aking iná ang gobernador ng lalawigan.

—Ito ang aking pinsan, Fred. Ate, si Fred Cushing—ang pakilala ni Carding. Nagkamay kami.

—Pupunta rin yata kayo sa sayawan ay sabay-sabay na tayo —ani Fred sa kanyang sariling wika.—May dalá kaming jeep—aniyá pa na tumingin kay Gloria. Tumingin ako kay Carding. Nais kong matarok ang kanyang loobin. Maasim ang kanyang mukha. May damdaming kinukulong yom si Carding sa dibdib. Nguni'tsiyang maniwala at hindi ma-

—Isipin mo, Ate. Minsan ay sinabi sa aking sa ganda raw ng boses ni Fred ay maári siyang making dito habang-buhay. Bakit nga hindi gaganda ang boses niyon ay mang-aawit sa radyo? Pagkatapos ay sinabi pang isama daw siya sa Amerika, papag-áralin at kung anu-ano pang kaululán. Nang sabihin kong huwág ululán. Nang sabihin kong huwág ululán. Nang sabihin kong huwág ululán. Nang sabihin kong huwág ululán.

Kuwento Ni

LIWAYWAY A. ARCEO

naisip kong tila hindi mabuting tignan kung hindi naman kami sumama.

—Susunod na kami ng Ate—Si Carding ang nagpasiya. Nakita kong lumabi si Gloria at kinalabit si Fred.

—Nagmamalaki na ngayon ang kaibigan mo...

At nagtindig ang dalawa upang dumalo sa sayawan. Naiwan kami ni Carding.

—Sasama ka, pagkatapos ay kung anu-ano lamang ang maririnig mo...

Hindi ko malaman kung sino ang kinausap ni Carding: kung ang kanyang sarili o ako. Nguni't sinagot ko siya:

—Bakit ba naman kayo nagkabigatan?

—Naku, Ate, wala nang sinasabi sa akin ngayon si Gloria kundi si Fred. Kung bakit ko pa naisama-sama sa kanila ang buwisit na iyan! Sa harap ko at sa harap ng kahit sino ay lalambing-lam-

—Ayaw ko nang mag-aral.

—Anong mapapala mo kay Fred?

—Galit na galit na rin ang kaniyang amá.

—Bakit anong mapapala? Sabi niya ay pakakasal naman daw kami?

—Ha? At naniwala ka naman?

—Totoo iyon, bakit hindi ako maniniwala?

Hindi na ako nagpilit sa kanyang amá. Ipinalagáy ko na lamang na wala akong sinabi. Ipinagbigáy-alám ko kay Don Jose na hindi ko na mapanánagutan ang anumang gágawin ni Gloria. Hindi na ako sumama sa kanyá.

Isang linggo ng gabi ay nagbigay ng benepisyo ang aming pagamutan. May sayawan noon sa palaruan ng tenis sa bakuran ng paaralan. Inanyayahan ko si Carding

Magandang-maganda si Gloria nang gabing yaon sa suot niyang baro't sayang rosas bagama't sa tingin ko ay tila nangayayat. Matagal-tagal ko rin siyang hindi nakakasama. Hindi sila naghihinalay ni Fred. Si Carding naman ay hindi nagtagal sa sayawan at umuwi. Ganoon din ang aking gagawin kung ako ang nasa katayuan niya: tinatawanan siya ng mga kapuwa binata at pinanghihinayang ng mga dalaga.

Minsan ay bigla akong ipinatawag ng ama ni Gloria. Maysakit daw si Gloria. Naratnan ko siyang maputlang-maputla at pugtung-pugto ang mga mata.

—Kailan pa nahiga ang batang ito?—ang tanong ko kay Don Jose.

—May tatlong araw na ngayon —ang kanyang tugon.

—Bakit hindi sinasabi sa akin? Ano ang ginagawa ko sa ospital?

—Ayaw niya e...

—Bakit?—ang tanong ko.

Biglang umiyak si Gloria.

—Aba, walang tigil ng kaiyak iyan. Ni ayaw kumain... Para hindi lamang nagpaalam ang lintik na iyon ay nagkakaganyan ka na...

May tatlong araw na nga palang nakalilipat sa ibang kamento ang dibisyon nina Fred.

—Itay, mag-uusap... lamang kami—ang sabi ni Gloria at itinaas ang kamay at hinudyatang lumabas ng silid ang kanyang ama.

Naupo ako sa gilid ng kanyang kama at hinawakan ko siya sa kamay.

—Ano iyon.

(Nasa pahina 17 ang karugtong)

Alaala Sa . . .

(Karugtong ng nasa pahina 7)
lilimahid na anyo, sa kaniyang pananamit na marami nang araw sa katawan, ay di ang hindi ako nahabag. Nguni't siya'y tunay na umiibig sa akin, at sa likod ng kaniyang kaayusan ay naroon ang pusong tinitibukan ng pinakamasidhing pagmamahal sa tinubuang-lupa.

—Paano tayo ngayon?—ang aking tanong.

—Ako'y babalik, Nena, pagkatapos ng labanan, at pagkaraang mapalis na sa lupang ito ang ating mga kaaway. Umasa kang sa di magluluwat ay paririto ako upang ikaw'y kunin, Nena,—ang kaniyang pahayag.

—Hindi ka kaya makalimot. Ding?

—Makalimot? Paano kita malilimot, Nena? Hindi ba ikaw ang sa gitna ng kabundukan ay siyang tumatanglaw sa aking mga pag-sisikap? Ikaw ang nakapagparub-dob sa aking kalooban sa sandaling ibig ko nang magulapay sa hirap. Kung paanong hindi ko malilimot ang mga araw ko sa bundok, Nena, ay higit kitang hindi malilimot.

Sa huling gabing iyon ay niya-ya niya akong magpasyal sa tabi ng batis na noo'y bahagyang naliliwanagan ng buwan. Ibig niyang matandaan ang gabing iyon, ang kaniyang wika, samantalang kami'y banayad na naglalakad. At saka, ang kaniyang bulong sa akin, upang di ko malimot ang gabing ito, upang sa pakikipaglaban ko'y taglay-taglayin ang iyang larawang makapagpapalakas sa aking kalooban, ay may hihilingin ako sa iyo.

—Ano iyón?—ang marahan kong tanong.

Nabigla ako sa kaniyang sinabi. Iyon na ang pinakasukdulang pag-subok sa aking naipangakong pag-ibig sa kaniya. Ako'y hindi nakaimik, hindi ko namalayan kung ako'y nakahahakbang pa sa mga sandaling iyon. Nakiusap siyang muli, si Ding na ang tinig ay banayad na banayad na waring tumatagos sa kaibuturan ng aking puso.

—Pabaunan mo ako ng isang sanglang di ko maaaring malimot—ang kaniyang pithaya.

Aywan ko ba kung bakit ako'y di nagkaroon ng lakas na makatanggi sa sandaling iyon; nada-ma kong kailangan niya ako, kailangan niya ako. At nalimot ko ang lahat. . .

(Nasa pahina 19 ang karugtong)

IBONG WALANG PUGAD

Tulambuhay ni *Iñigo Ed. Regalado*

III

*Yaong mag-asawa sa tuwa'y nagtalik
dahilán sa sanggol na kaibig-ibig,
lalo ang lalaking may bálat sa lig
at kamag-anakan ni kabisang Tales.*

*Ang lalaking yao'y masikap sa buhay,
walang basag-ulo, Lupo ang pangalan;
ang babai'y lubháng mabuti sa bahay,
uliráng asawa, Oreng ang palayaw.*

*Si Lupo'y lumaki sa isáng panahon
na ang bayan niya'y saláb sa linggatong,
hindi nililimot ang isáng kahapong
sinapot ng ulap ng palad na sahol.*

*Yaong baliw na si pilosopo Tasyo,
si Sisa, ang iná ni Crispit Basilyo,
gayon din ang bantog na kapitang Tiago
ay inabot niya sa bayang San Dyego.*

*Nang magtulisán na si kabisang Tales
siláng mag-aanak ay nagsitalitis
sa kiná Sinang nga siya nápasampid
nanilbihan doong kain ang kapalit.*

*Yaong Marya Clarang balita sa dilág
saka si Ibarrang sa dunong nábenság
dahilán kay Sinang ay kanyáng natatap
na nag-iibigan nang masuyo't wagás.*

*Si Elyas, ang amá ng binatang Senon
ay alám din niyang kilabot kahapon,
yaon ay lalaking hindi umuurong,
buhay ang puhunan sa mabuting layon.*

*Kaya nga't si Lupo'y masasabi nating
namulat ang isip sa madláng hilahil,
nadagi ang puso sa mga tiisin
at ngayo'y wala nang takot sa panimdim.*

*Si Oreng ay kanyáng sinuyo't minahál
bukhat nang umoo sa bahay ni Sinang
yaon, nang bata pa'y doon na namuhay
at naging dalaga sa paninilbihan.*

*Kaya nga, si Senday ay pinarang anak,
inaring bunga na ng kaniláng palad,
—“Dahilán kay Sinang!”—kay Oreng na saád,
—“Oo nga!”—ang ayon ng asawang liyág.*

(Nasa pahina 19 ang karugtong)

Nakipaglaro Sa . . .

(Karugtong ng nasa pahina 10)

Ricardo. Nang matapos ang awit ay walang pumalakpák. Kapagkaraka nama'y nagparingig ang orkesta ng isáng malinding tugtog. Kinuha ni Ricardo ang tanikalang gintong bigay sa kanya ni Loris ay buong pagngingitngit na itinapon, at pagkatapos ay tumakbong patungo sa kinauupán kaní-kaniná ng “waitress” na iyóng umawit ng *Ay kalisud!*

Nguni't si Dolores ay wala na.

* * *

Isáng kaibigan ng nawalang “waitress” ang nagsabi kay Ricardo na pagkatapos ng huling awit ay patakabóng lumabás iyón na hindi nilá matiyák kung humahaguhól o humáhalákhák.

—Ang babaing iyán—ang wika pa kay Ricardo,—ay isá sa mga itinabóy rito ng kapalaran; nakipaglaro siya sa panahón, nguni't matitiyák ko sa inyóng siya'y malinis sa lalong malinis; sa bigláng tingín, siya'y masayá, walang kasing-sayá, nguni't ang puso niya'y lumuluha, at waláng nasasabi-sabi sa aming magkakasama kundi isáng pangalan lamang: Ricardo!

Nagdilím halos ang matá ng binata. Ipinihit ang mga paa at nagbalik sa dakong pinanggalingan. Ang tanikalang itinapon ay hinanap.

Nang hindi makita ay umiyák na parang bata.

—«o»—

Nalagas . . .

(Karugtong ng nasa pahina 11)

Matagal na hindi kumibo si Gloria. Nang magsalita ay nangatagal ang kanyang tinig.

—Paano ba ang gagawin ko ngayon?

—Bakit?

Umiyak na muli si Gloria.

—Naku, sabihin mo sa akin. . . wala na si Fred. . . paano ang gagawin ko?

—Bakit nga?

—Iinom na kaya ako ng lason. naku, sabihin mo sa akin. . .

Nagsasalita siyang tila wala sa sariling bait.

Naunawaan ko ang nais niyang sabihin. Nanlamig din ako nang madama kong nauunawaan ko na siya. Nguni't wala akong mada mang kalutasan, maging sa aking puso.